11 Οκτωβρίου 2022

Ποιοί, πότε καὶ πόσο νὰ θεολογοῦν (Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος)

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Θεολογία και Ζωή / Ορθόδοξη πίστη / Ορθοδοξία και Ορθοπραξία

Τὶς πρωινὲς ὧρες βγῆκε ἀπὸ τὸ κελλί του. Φώναξε δυὸ διάκους καὶ τοὺς μίλησε. Ἔπρεπε νὰ εἰδοποιήσουνε παντοῦ. Τὸ ἀπόγευμα ἐκεῖνο θὰ κήρυττε, φυσικὰ στὴν Ἀναστασία. Οἱ διάκοι φύγανε ἀμέσως. Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἡ Πόλη ἔμαθε. Τὸ ἀπόγευμα οἱ ὀρθόδοξοι μαζεύτηκαν. Μαζὶ καὶ μερικοὶ κακόδοξοι, ἀρειανοί, πνευματομάχοι καὶ ἀπολιναριστές.

Γέμισε ἡ Ἀναστασία, πλημμύρισε ὁ γυναικωνίτης, ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ κι ἄλλος κόσμος.

Καμμιὰ φορὰ ἦρθε καὶ ὁ Γρηγόριος. Μικρόσωμος σκελετωμένος, λίγο κυρτός, μὲ τὰ μάτια χαιρετοῦσε τοὺς πιστούς, τοῦ κάνανε διάδρομο νὰ περάσει. Μπῆκε στὸ ἱερὸ Βῆμα. Γονάτισε στὴν ἁγία Τράπεζα κι ἔμεινε ἀκίνητος γιὰ λίγα λεπτά. Σηκώθηκε, τράβηξε τὸ βῆλο τῆς Ὡραίας Πύλης καὶ βγῆκε. Στάθηκε στὸ μεγάλο σκαλοπάτι, κοίταξε μὲ ἀγάπη τὸ ἐκκλησίασμα, ἔδωσε τόνο αὐστηρὸ στὴ φωνὴ καὶ ἄρχισε:

-Ἀρκετά, τὸ κακὸ ἔχει πολὺ προχωρήσει. Πολλοὶ μιλᾶνε γιὰ τὰ θεία χωρὶς περίσκεψη. Ἐνδιαφέρονται μόνο γιὰ ὡραῖες φράσεις, νὰ ἐντυπωσιάζουν οἱ λόγοι

τους... καὶ νὰ χειροκροτοῦνται. Ἡδονίζονται μὲ τὶς λογομαχίες, εἶναι χειρότεροι κι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους σοφιστές.

Πιὸ κάτω ἔγινε πιὸ αὐστηρὸς καί, κοιτάζοντας ὅλους στὰ μάτια, συνέχισε:

-Μάθατε ὅλοι νὰ μιλᾶτε γιὰ ὅλα, κι ἂς ἔχετε βουνὸ τὴν ἀμάθεια. Τὸ θράσος εἶναι μεγάλο. Διδάσκετε χωρὶς νὰ γνωρίζετε καὶ τὸ μυστήριο τῆς ἀλήθειας πέφτει χαμηλά, πέφτει στὰ μάτια τοῦ κόσμου...

Οἱ πιὸ τολμηροὶ κινήθηκαν νὰ τὸν διακόψουν. Συνηθιζόταν στὴν ἐποχὴ ἐκείνη νὰ διακόπτουνε τὸν ὁμιλητή, νὰ τοῦ φέρνουν ἀντιρρήσεις ἢ νὰ τοῦ ζητοῦν ἐξηγήσεις. Ἦσαν ἐκεῖ καὶ «κατάσκοποι», νὰ παίρνουν λόγια κι ἐπιχειρήματα, νὰ τὰ πηγαίνουν στοὺς ἀντιπάλους τοῦ Γρηγορίου καὶ μάλιστα στὸν Εὐνόμιο, ποὺ ζοῦσε τότε στὴ Χαλκηδόνα ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Πόλη.

-Κάντε ὑπομονὴ καὶ μὴ μὲ διακόπτετε, εἶπε ἀποφασιστικά. Θὰ σᾶς τὸ πῶ μία καὶ καλῆ. Δὲν εἶναι τοῦ καθενὸς νὰ θεολογεῖ, νὰ φιλοσοφεῖ γιὰ τὸ Θεό. Τὸ ἔργο τοῦτο ἀνήκει μόνο σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι δοκιμασμένοι, ποὺ ἔχουνε ζήσει τὰ θεία πράγματα, ποὺ ἔχουνε καθαρίσει τὴν ψυχή τους ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ἢ τουλάχιστον ἀγωνίζονται συνεχῶς γιὰ τὴν ψυχική τους καθαρότητα. Εἶναι φοβερὰ ἐπικίνδυνο νὰ πλησιάζει κανεὶς τὸν καθαρὸ Θεό, χωρὶς κι ὁ ἴδιος νὰ εἶναι καθαρός. Ὅπως ὅταν πέσουνε οἱ καυτερὲς ἀκτίνες τοῦ ἥλιου σὲ μάτι ἄρρωστο, τὸ μάτι τότε θ' ἀρρωστήσει περισσότερο. Προσοχή, λοιπόν, μὴν ἐπιχειρεῖτε νὰ θεολογεῖτε χωρὶς προϋποθέσεις. Καὶ ἡ κάθαρση πρώτη προϋπόθεση.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν ἄναψε. Πολλοὶ θυμώσανε. Καὶ ὁ Γρηγόριος συνέχισε μὲ τὴ δεύτερη προϋπόθεση.

-Νὰ θεολογοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἀπαλλαχτήκανε ἀπὸ τὶς καθημερινὲς ἐπίμοχθες ἐργασίες. Ὅσο κανεὶς ἀφιερώνεται ἀποκλειστικὰ στὸ ἔργο τῆς θεολογίας, τόσο περισσότερο πετυχαίνει ὡς θεολόγος. Εἶναι νὰ λυπᾶται κανείς, ὅταν βλέπει κάποιους ἀπὸ τὴ μία μέρα στὴν ἄλλη νὰ γίνονται θεολόγοι... πέφτουνε τὸ βράδυ νὰ κοιμηθοῦνε τεχνίτες καὶ ξυπνοῦνε σοφοί, αὐτοχειροτόνητοι θεολόγοι.

Μὲ τὰ λόγια τοῦτα, ὅλοι κατάλαβαν, ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν πιστῶν δὲν πρέπει νὰ θεολογοῦν. Καὶ προχώρησε ὁ κήρυκας στὴν τρίτη προϋπόθεση:

-Καὶ νὰ μὴ γίνεται ἡ θεολογία σὲ ὁποιουσδήποτε καὶ σὲ ὁποιαδήποτε ὥρα. Ὄχι μετὰ τὶς διασκεδάσεις καὶ τὰ θέατρα, τὰ φαγοπότια καὶ τὸν ἱππόδρομο. Γιὰ νὰ ἀκούσει κανεὶς γιὰ τὴν ἀλήθεια, χρειάζεται πνευματικὴ προετοιμασία καὶ μάλιστα πολλή.

Ἔχει κι ἄλλη μία προϋπόθεση νὰ τοὺς τονίσει:

-Ἀκόμα, πρέπει νὰ προσέχουμε καὶ τὰ θέματα τῆς θεολογίας καὶ τὸ βάθος της. Οὔτε γιὰ ὅλα πρέπει νὰ θεολογοῦμε, οὔτε νὰ προχωρᾶμε ἀδιάκριτα σ' ὅλο τὸ βάθος.

Μόνο ἀνάλογα μὲ τὶς πνευματικές μας δυνάμεις καὶ ἀνάλογα μὲ τὴ δεκτικότητα τῶν ἀκροατῶν, μὲ τὴν δύναμή τους νὰ μᾶς καταλάβουν.

Μικροψίθυροι γίνανε στὸ ἀκροατήριο, καὶ ἕνα σωρὸ ἐρωτήσεις ἔβλεπε στὰ μάτια τους ὁ Γρηγόριος.

-Δηλαδή, πάτερ, δὲ θ' ἀσχολούμαστε μὲ τὸ Θεό;

-Ἀντίθετα, φίλε μου, τοῦ ἀπαντὰ ὁ Γρηγόοιος, ν' ἀσχολεῖσαι καὶ μὲ τὸ παραπάνω. Ἂν μπορεῖς, ἔχε τὸ Θεὸ στὸ νοῦ σου πιὸ συχνὰ κι ἀπ' ὅσο ἀναπνέεις. Μπορεῖς; Δὲ σὲ συμβουλεύω, ὅμως, νὰ θεολογεῖς χωρὶς τὶς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις.

Βαριὲς οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ Γρηγορίου. Ἀλλιῶς εἶχανε μάθει οἱ πιστοί. Νιώθανε τανάλια νὰ σφίγγει τὸ λαιμό τους. Καὶ τοὺς ἔδωσε μία διέξοδο, ν' ἀναπνεύσουν, γιατί τοὺς ἦρθε ἀπότομα:

-Ἀκοῦστε, ἀδελφοί. Καταλαβαίνω. Πολλοὶ ἔχετε μεγάλη φιλοτιμία νὰ θεολογεῖτε, μὰ δὲν ἔχετε ὅσο πρέπει τὶς προϋποθέσεις. Γι' αὐτό σᾶς λέω καὶ τοῦτο: Μπορεῖτε, ἂν θέλετε, νὰ φιλοσοφεῖτε καὶ νὰ θεολογεῖτε γιὰ πολλά, ὅπως γιὰ τὸν κόσμο καὶ τὴ φύση, γιὰ τὴν ψυχή, γιὰ τὴν ἀνάσταση, γιὰ τὴν κρίση, γιὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτά, ἐὰν πεῖτε κάτι σωστό, θά' ναι χρήσιμο. Ἂν πάλι κάνετε λάθος, δὲ θά' ναι ἐπικίνδυνο γιὰ τὴ σωτηρία. Ὁ λόγος, ὅμως, ὁ ἀπευθείας γιὰ τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴ θεία οἰκονομία εἶναι ἡ καθαυτὸ θεολογία, γι' αὐτὴν χρειάζονται οἱ δύσκολες προϋποθέσεις. Καὶ θὰ τὰ πῶ τώρα πιὸ καθαρά: χρειάζεται νά' χει κανεὶς τὴ θεία ἔλλαμψη, ὅποιος τὴν ἔχει ἂς προχωρήσει...

Καμμιὰ φορὰ τελείωσε ἡ ὁμιλία. Καὶ οἱ συζητήσεις ἀρχίσανε ἀμέσως. Πῶς, γιατί, μὲ τί τρόπο...; Ἔλεγε ὁ καθένας τὸ δικό του. Ὁ Γρηγόριος ἀπὸ τὸ Ἱερὸ Βῆμα τὰ ἔβλεπε, τὰ καταλάβαινε, ἀλλὰ δὲν ἔκρινε ὅτι τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἔπρεπε νὰ συνεχίσει. Ἄλλωστε, ἦτανε φοβερὰ κουρασμένος.

Πρὶν ἀποσυρθεῖ στὸ κελλί του, ὅρισε τὴν ὥρα καὶ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ συνέχιζε γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἦτανε πάλι ἐν' ἀπόγευμα, πρὶν δύσει ὁ ἥλιος. Μελιχρὴ ἀτμόσφαιρα, ὅλο θαλπωρή, ὁ Βόσπορος ἔστελνε λίγη ὑγρασία. Περνοῦσε ἀπὸ τὴν ἀκρόπολη τοῦ Βύζα, τῶν

ἀρχαίων μεγαρέων, προχωροῦσε στ’ ἀνάκτορα καὶ τὸν ἱππόδρομο, τρύπωνε στὶς κιονοστοιχίες τοῦ φόρου (ἀγορᾶς) τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, κι ἐλεύθερος ἔμπαινε στὴ φυτεμένη αὐλὴ τοῦ Ἀβλαβίου. Ἐκεῖ καὶ ἡ Ἀναστασία, πάλι γεμάτη, μέσα κι ἔξω. Τώρα ἔπρεπε ὁ Γρηγόριος νὰ δώσει ἕνα σωρὸ ἐξηγήσεις γιὰ τὰ προηγούμενα. Ἔπρεπε νὰ συνεχίσει τὸ λόγο του περὶ θεολογίας. Ἔπειτα νὰ προχωρήσει στὴν Τριαδολογία, ποὶα εἶναι ἡ σχέση τῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδας, δηλαδὴ τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἶχε προετοιμαστεῖ, τὰ εἶχε σχεδιάσει καλά.

Ἔκανε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, γονάτισε δίπλα στὴν ἁγία Τράπεζα, προσευχήθηκε λίγη ὥρα. Σηκώθηκε ἀργὰ καὶ βγῆκε στὴν Ὡραία πύλη. Γιὰ νὰ ὑπενθυμίσει —ἂν καὶ δὲ χρειαζότανε— συνοψισε μὲ λίγα λόγια τὴν προηγούμενη ὁμιλία καὶ τόνισε τὸ ρόλο τῆς ἁγίας Τριάδας. Τοὺς εἶπε ὅτι στὴ θεολογία ὁ Πατέρας εὐδοκεῖ, ὁ Υἱὸς συνεργεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐμπνέει. Ὅλα τελικὰ εἶναι θεία ἔλλαμψη. Τὰ τελευταία τοῦτα λόγια τοῦ φέρανε σύγχυση. Ἔχασε τὸν εἰρμό, τὸ σχέδιο ποὺ εἶχε ἑτοιμάσει. Χωρὶς νὰ καταλάβει πῶς, καρδιὰ καὶ νοῦς γατζώθηκαν σὲ ὅ,τι ὁ ἴδιος τὶς μέρες ἐκεῖνες εἶχε ζήσει. Τὶς νύχτες ποὺ προσευχότανε καὶ ζητοῦσε νὰ τοῦ δείξει ὁ Θεὸς τὴν ἀλήθεια καὶ πῶς νὰ μιλάει γι’ αὐτήν. Ἦσανε βιώματα συγκλονιστικά. Ἐμπειρίες ποὺ δὲν τὶς ἀντέχει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἔπαθε ὅ,τι καὶ ὁ Παῦλος, ποὺ «ἡρπάγη εἰς τρίτον οὐρανόν» καὶ εἶδε ἀλήθειες ἄρρητες.

Πίεσε ὁ Γρηγόριος τὸν ἑαυτό του ν’ ἀφήσει τὶς ἐμπειρίες του καὶ νὰ προχωρήσει. Μάταια. Τρόμαξε, ὅταν ἔνιωσε ὅτι δὲν τὸ μπορεῖ. Στὸ ξάστερο μέτωπό του γυάλισαν σταγόνες ἱδρώτα. Οὔτε μπρὸς μποροῦσε, οὔτε πίσω. Παραδόθηκε στὸ βάθος του. Ἔσκυψε τὸ κεφάλι ἀριστερά, στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄφησε τὸ ποτάμι ποὺ τὸν πλημμύριζε νὰ κυλήσει, ἔτσι ὅπως ἐρχόταν, ἄτακτα ἀλλὰ μὲ νερὸ καθαρὸ καὶ ἅγιο:

– Ἀγωνιζόμουν, ἀδελφοί. Ἀσκήτευα καὶ προσευχόμουν. Ἔκλαιγα καὶ ζητοῦσα τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ ζήσω τὴν ἀλήθεια, νὰ γνωρίσω βαθύτερα τὴ θεότητα γιὰ νὰ διδάσκω τὰ ὀρθά. Βίαζα τὸν ἑαυτό μου ν’ ἀνέβω ψηλὰ στὸ βουνὸ τῆς θεολογίας, νὰ εἰσχωρήσω στὸ πυκνὸ σύννεφο τῆς ἀλήθειας. Τὸ ποθοῦσα ἀφάνταστα... μὰ βουνὸ ἡ ἀλήθεια!

Ὅμως ἐγὼ ἤλπιζα, γιατί ἀγαποῦσα. Ἔτρεμα κι ἀγωνιοῦσα, γιατί γνώριζα τὴ μικρότητά μου κι ἔνιωθα τὴ μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ. Κι ἔξαφνα ἔγινε, ἀδελφοί μου, ἔπαθα τὸ γλυκὺ καὶ φοβερό. Ἐνῶ ζητοῦσα κι ἀγωνιοῦσα, βρέθηκα μέσα στὸ σύννεφο, ναί, στὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ... ὑπῆρχα ἐκεῖ μὲ τὸ Θεό, ζοῦσα μ’ αὐτόν, δὲν ἔνιωθα ὕλη καὶ πράματα κοσμικά, μέσα μου ἔβλεπα καὶ ζοῦσα, μὲ νοῦ καὶ καρδιά, ὅ,τι μπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσει ἀπὸ τὴ θεότητα. Δὲ λέω πὼς εἶδα τὴ θεία φύση, ποὺ μένει ἀπρόσιτη καὶ ἄγνωστη. Ὄχι... αὐτὴν μόνο ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο

Πνεῦμα τὴν βλέπουνε. Εἶδα τὴ «δεύτερη φύση», τὴ μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ, τὴ θεία δηλαδὴ ἐνέργεια, τὴ λάμψη τῆς θείας φύσης, τὴν ἀκτινοβολία της, ποὺ φτάνει στὸν ἄνθρωπο, ἐὰν αὐτὸς ἀγαπᾶ, ἐὰν ἀγωνίζεται νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ πάθη. Κι ὅλα τὴν ὥρα τούτη εἶναι ἄφατη μακαριότητα... χωρὶς ὅρια ἡ ἀπόλαυση. Βρίσκεσαι, ἀδελφέ, σὲ ὕψος δυσθεώρητο ἐκεῖ πάνω... ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ ἀτέλειωτη καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀτέλειωτο. Κι ὅλ' αὐτά, φίλοι μου, εἶναι λίγα. Μηδαμινὰ σὲ σύγκριση μὲ ὅσα δὲ βλέπει ὁ ἄνθρωπος στὴν κατάσταση τούτη, θά' λεγα ὅτι βλέπει μόνο μικρὸ ἀπαύγασμα, ἑνὸς παμμέγιστου φωτός.

Ὅμως ἀλλοίμονο σὲ κεῖνον, ποὺ θέλησε ν' ἀνέβει ἐκεῖ χωρὶς κάθαρση, χωρὶς προετοιμασία. Πέφτει, κατρακυλὰ κάτω καὶ χάνεται. Γιὰ ν' ἀντικρύσει κανεὶς ἐκεῖ τὴν περίλαμπρη θεότητα, πρέπει να' χεῖ καλὰ καθαρίσει τὰ πνευματικὰ του μάτια, διαφορετικὰ τυφλώνεται, χάνει κι αὐτὸ ποὺ ἔχει, τὸ φυσικό του φῶς, Ἔτσι ἀλλιῶς, ἐκεῖ δὲ φτάνει ὁ ἀνέτοιμος. Μόνο οἱ πολὺ ἀγωνιστές. Κι αὐτοὶ πάλι, ὄχι μόνοι τους, ἀλλὰ μὲ τὴ χάρη τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔρχεται σέ μᾶς ἀπὸ τότε ποὺ ἐνανθρώπησε ὁ θεῖος Λόγος. Μόνο ἔτσι ἀπολαμβάνουμε τὴ θεία μακαριότητα, μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση ζοῦμε σὲ ἄλλο βαθμὸ τὶς θεῖες ἐνέργειες...

Σὲ λίγο ἀνέκοψε τὸ λόγο του. Τὸ ἀκροατήριο τοῦ εἶχε παραδοθεῖ. Δὲν περίμενε τέτοιο ποταμὸ προσωπικῶν ἐμπειριῶν, θεοπτικῶν βιωμάτων. Ἀκόμα καὶ οἱ κακόδοξοι, ποὺ ἦσανε παρόντες, νιώθανε κάτι ἀπὸ τὶς θεῖες ἐμπειρίες τοῦ ἱεροῦ ἄνδρα νὰ τοὺς ἀγγίζει. Δὲν ἔπρεπε, ὅμως, νὰ προχωρήσει ἄλλο. Θὰ ἤτανε ἀσύνετο. Καὶ προσπάθησε μὲ τρόπο νὰ περάσει στὸ σχέδιο ποὺ ἀρχικὰ ἑτοίμασε: Τί γνωρίζουμε, τί δὲ γνωρίζουμε ἀπὸ τὸ Θεό, πῶς ἐκφράζεται ἡ γνώση αὐτὴ καὶ τὰ σχετικά. Ἡ ἀνακοπὴ τοῦ λόγου ἔκανε νὰ συνέλθουνε λίγο ἀπὸ τὴν ἔκπληξη καὶ οἱ ἀκροατές. Οἱ πιὸ ζωηροί, ὅσων ἡ καρδιὰ δὲν εἶχε κατανυγεῖ πολύ, θυμηθήκανε ἀπορίες κι ἐνστάσεις. Βρήκανε τὸ κουράγιο τὴν ὥρα κείνη νὰ τὶς εἰποῦν μὲ συντομία, μὲ δυὸ λέξεις:

-Μποροῦμε, πάτερ, νὰ ἐκφράσουμε τὸ Θεό; Γιατί κάποιοι σοφοὶ λένε πὼς ὄχι...

Ὁ Πλάτωνας, τοὺς ἀπαντάει ἀμέσως, ἕνας ἀπ' ὅσους Ἕλληνες θεολογήσανε, λέει πὼς εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουμε τὸ Θεὸ κι ἀδύνατο νὰ τὸν ἐκφράσουμε. Ἀλλά, ἐὰν καταλάβεις κάτι, σίγουρα θὰ βρεῖς κάποιο τρόπο νὰ τὸ ἐκφράσεις, ἔστω καὶ ἀμυδρά. Τὸ θέμα εἶναι, λοιπόν, πῶς θὰ καταλάβεις τὸ Θεό! Ἀπὸ μόνος του ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ. Ἐπεμβαίνει, ὅμως, ὁ Θεὸς καὶ μᾶς φωτίζει, φανερώνει δηλαδὴ τὸν ἑαυτό του μὲ πολλοὺς τρόπους. Δὲ φανερώνει ὅμως ποτὲ τὴν οὐσία του, αὐτὴ μένει ἀπρόσιτη, γι' αὐτὴν ποτὲ δὲ μιλᾶμε στὴ θεολογία.

Ἕνας ἀπὸ τὸ ἀκροατήριο, μὲ φιλοσοφικὴ παιδεία, ἐπεμβαίνει καὶ ὑπενθυμίζει τοὺς νεοπλατωνικούς:

-Ἡ μέθοδος τοῦ ἀποφατισμοῦ, πάτερ, μ' αὐτὴ μποροῦμε νὰ γνωρίσουμε τὸ Θεό;

-Ὄχι, ὄχι φίλοι μου. Ἐμεῖς θέλουμε νὰ ζήσουμε ἀληθινὰ τὸ Θεό μας, νὰ τὸν γνωρίσουμε γιὰ νὰ ζήσουμε! Δὲν εἶναι θέμα ζήτησης φιλοσοφικῆς. Μέθοδο ἀποφατικὴ ἔχουν οἱ νεοπλατωνικοί, ἀλλ' αὐτοὶ δὲ ζοῦνε κεῖνο ποὺ ἐπιδιώκουνε νὰ γνωρίσουν, γιατί τελικὰ δὲ φτάνουνε σὲ αὐτό. Μὲ τὸ νὰ λὲς τί δὲν εἶναι ὁ Θεός, δὲ σημαίνει ὅτι φτάνεις στὸ Θεό. Ἐμεῖς θέλουμε τὴν ἀλήθεια ποὺ δίνει ζωή, ἄρα πρέπει νὰ ἑνωθοῦμε μὲ τὴν ἀλήθεια. Δὲν μᾶς ἱκανοποιεῖ νὰ ἐπισημάνουμε τί δὲν εἶναι ἀλήθεια. Γιατί αὐτὸ μόνο κάνει ὁ ἀποφατισμός. Σοῦ λέει μόνο μερικὰ πράγματα ποὺ δὲν εἶναι ὁ Θεός. Κάτι βέβαια εἶναι κι αὐτό, μὰ ὄχι ἐκεῖνο ποὺ ζητᾶμε. Ἂν σὲ ρωτήσει κάποιος, πόσο κάνουνε πέντε καὶ πέντε καὶ σὺ τοῦ ἀπαντήσεις ὅτι δὲν κάνουνε τρία, δὲν κάνουνε ἑπτά, δὲν κάνουνε ὀκτὼ ἢ δεκαπέντε κλπ., δὲν ἱκανοποιεῖς αὐτὸν ποὺ ἐρωτᾶ. Ἔτσι καὶ μὲ τὸν ἀποφατισμό, τὸ νὰ λέμε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὕλη, δὲν ἔχει ἀρχή, δὲν ἔχει τέλος, εἶναι ἄρρητος κ.λπ., δὲν ἀπαντᾶμε στὴ ζήτηση τοῦ Θεοῦ. Κι ἐμεῖς πασχίζουμε καὶ πεθαίνουμε γιὰ νὰ ἔχουμε μέσα μας τὸ Θεό, γιὰ νὰ τὸν ζοῦμε. Μὲ τὴ δική του χάρη, βέβαια, ἀλλὰ ζοῦμε κι ἔχουμε τὴν ἐμπειρία τῆς χάρης του, τῆς ἐνέργειάς του, ὄχι τῆς οὐσίας του. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλη μας ἡ θεολογία μιλάει κυρίως γιὰ τὸ πῶς ἀποκτᾶμε αὐτὴ τὴν ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ, ὄχι γιὰ τὸ τί δὲν εἶναι Θεός. Γιὰ νὰ δεῖτε καὶ μόνοι σας πόσο μικρῆς σημασίας εἶναι ὁ ἀποφατισμός, ἀναλογιστεῖτε καὶ τοῦτο:

Γιὰ νὰ μπορεῖς μὲ σιγουριὰ νὰ πεῖς ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὕλη, δὲν ἔχει ἀρχὴ κλπ., πρέπει πρώτα νά τὸν ἔχεις γνωρίσει. Ἐπομένως, οἱ ἀποφατικές ἐκφράσεις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀποκτημένης, πλέον, βίωσης καὶ γνώσης τοῦ Θεοῦ, δέν ὁδηγοῦν οἱ ἐκφράσεις αὐτές στὴ γνώση τοῦ Θεοῦ. Χρησιμεύουν μόνο γιά τοὺς ἀρχάριους καὶ συχνά μέ αὐτές δηλώνουμε τὸ δέος μας ενώπιον τοῦ Θεοῦ. Ακόμα, τις χρησιμοποιοῦμε γιά νά δηλώσουμε, ὅτι δέν γνωρίζουμε τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ὅμως οὐδέποτε ἀναζητᾶμε... Τελείωσε καί τὸ λόγο του αὐτό. Εἶχε ξεκαθαρίσει δύο βασικά στοιχεία. Ποιός εἶναι ὁ θεολόγος και τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ θεολογία. Τὶ ὀφείλει νά προϋποθέτει ὁ θεολόγος καί ποιᾶ ἡ ἐσωτερική δομή τῆς θεολογίας. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἀπ' ὅσα ὑψηλά ἔλεγε ὁ Γρηγόριος οἱ πολλοί καταλάβαιναν λίγα. Μά δέν γινόταν διαφορετικά. Θά' δινε ὁ Θεός, οἱ πολλοί νά ἀκολουθήσουν τοὺς λίγους. Πάντα ἔτσι γινότανε και ἔτσι γίνεται.

Ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει σταδιακὰ.

Τὸ ἐνδιαφέρον, ἰδιαίτερα τῶν μορφωμένων, ἔγινε πιὸ ἔντονο. Μαθημένοι γενικὰ

στὴν προσκόλληση στὸ γράμμα τῆς γραφῆς, εἶχαν καταντήσει σὰν τοὺς Ἰουδαίους. Αὐτοὶ λατρεύανε τὸ γράμμα καὶ οὔτε κὰν ὑποπτεύονταν τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς. Τώρα ὁ Γρηγόριος δοκιμάζει νὰ τοὺς ἀνοίξει τὰ μάτια, νὰ δοῦνε καθαρὰ τὴν πορεία τῆς θείας οἰκονομίας καὶ ἰδιαίτερα τὴ δράση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος:

-Δυὸ ριζικὲς ἀλλαγὲς γίνονται στὸν κόσμο. Ἔπειτα ἦρθε καὶ Τρίτη. Ὅλες μοιάζουν μὲ σεισμοὺς καὶ ταρακούνησαν καὶ μεταμόρφωσαν τὸν κόσμο. Φυσικά, τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ τρεῖς. Ποιὲς εἶναι; Οἱ δυὸ διαθῆκες καὶ ἡ δράση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὴν πεντηκοστὴ καὶ μετά. Γιατί τὶς λέω ἀλλαγές, «μεταθέσεις» καὶ «σεισμούς»; Διότι στὴν πρώτη διδάχτηκε ὁ κόσμος γιὰ τὸν ἕνα Θεὸ καὶ ἔτσι ἄφησε τὰ εἴδωλα. Δηλαδὴ μὲ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀφαιροῦνται τὰ εἴδωλα, εἰδωλολάτρες γίνανε Ἰουδαῖοι, λατρέψανε τὸν ἀληθινὸ Θεό. Κρατήσανε, ὅμως, τὶς θυσίες ζώων. Στὴ δεύτερη ἐνανθρώπησε ὁ Κύριος, δίδαξε γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ ὑποσχέθηκε νὰ στείλει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Αὐτὰ γίνανε στὴν Καινὴ Διαθήκη, ποὺ μὲ τὴ σειρὰ της ἀφαίρεσε κάτι, κατάργησε τὶς θυσίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τώρα πιὰ τὸ στάδιο τῆς θείας οἰκονομίας εἶναι τέλειο. Ὅ,τι ἔδωσε ὁ Κύριος μὲ τὴν Καινὴ Διαθήκη εἶναι ὁριστικὸ καὶ ἀμετάβλητο. Αὐτὸ ποὺ θα’ ρθεῖ μετά, μὲ τὴ δράση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν θὰ ἔχει ἀφαίρεση κάποιου στοιχείου ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, οὔτε θὰ εἶναι ἀλήθεια νέα, ἄγνωστη καὶ ἀντίθετη στὴν ἀποκάλυψη τοῦ Κυρίου. Στοὺς δυό, λοιπὸν, σεισμοὺς εἴχαμε καὶ ἀφαιρέσεις, καταργήσεις. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δηλαδὴ κατάργησε τὰ εἴδωλα καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη κατάργησε τὶς θυσίες ζώων.

Οἱ πιὸ θερμόαιμοι δὲν εἶχαν ὑπομονὴ καὶ εἶπανε φωναχτὰ τὶς ἀπορίες τους:

-Γιατί ὁ Θεὸς δὲν ἔκανε τὴν ἀλλαγὴ μία καὶ καλῆ; Καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν πεντηκοστὴ δὲν ἔχουμε ἀφαιρέσεις καὶ καταργήσεις, τί ἔχουμε;

Ἀπὸ τὸ σημεῖο τοῦτο γινόταν ἀκόμα πιὸ δύσκολη ἡ θεολογία. Ὁ Γρηγόριος, παρὰ τοὺς δισταγμούς του, προχώρησε. Ἄλλοι θὰ καταλάβαιναν καὶ ἄλλοι ὄχι. Αὐτὸς ἔπρεπε νὰ δώσει λόγο, νὰ κοινοποιήσει τὴ γνώση ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα:

-Ἔχουμε ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴν τακτικὴ αὐτή, δηλαδὴ τὴ σταδιακὴ ἀποκάλυψη καὶ φανέρωση τῆς ἀλήθειας, γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ ἀδύνατος καὶ ἐλεύθερος. Μὲ μίας δὲν μποροῦσε νὰ τὰ καταλάβει καὶ νὰ τὰ ἀφομοιώσει ὅλα. Θὰ πάθαινε πνευματικὸ κορεσμό, θὰ βαρυστομάχιαζε. Δὲν θὰ ἀφομοιῶνε, δηλαδὴ δὲν θὰ συνειδητοποιοῦσε τὴν ἀποκεκαλυμμένη ἀλήθεια. Καὶ ὡς ἐλεύθερος πάλι, χρειαζότανε χρόνο, προετοιμασία γιὰ νὰ δεχτεῖ ἐλεύθερα, μὲ τὴ θέλησή του, ὅσα τοῦ ἀποκαλύπτονταν σταδιακά. Ὁ Θεὸς δὲν ἐξαναγκάζει.

Ἔπρεπε, ὅμως, νὰ τοὺς ἐξηγήσει καὶ τὴ διαδικασία ποὺ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν Πεντηκοστὴ καὶ μετά. Προσπάθησε ὅσο γίνεται νὰ ἁπλουστεύσει:

-Εἴπαμε, ὅτι στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ἔχουμε ἀφαιρέσεις, καταργήσεις. Ἐδῶ ἀντίθετα, ἔχουμε «προσθῆκες». Ἀπὸ τὴν Πεντηκοστὴ καὶ μετὰ ἡ σταδιακὴ πορεία τῆς θείας οἰκονομίας προχωρεῖ μὲ προσθῆκες, ὄχι πλέον ἀφαιρέσεις. Διότι ὅσα ἔχουμε στὴν Καινὴ εἶναι γνήσια καὶ ὁριστικά. Καὶ γιὰ νὰ καταλάβετε τὴν τακτικὴ τῶν προσθηκῶν σᾶς ἐπισημαίνω τοῦτο: Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Θεὸς Πατέρας ἀποκαλύφτηκε μὲ σαφήνεια, «φανερῶς», ἐνῶ ὁ Υἱὸς ἀμυδρά, ἐλάχιστα. Ἡ Καινὴ φανέρωσε τὸν Υἱὸ καὶ μόνο «ὑπέδειξε» τὴ θεότητα τοῦ Πνεύματος. Τώρα ὅμως τὸ Πνεῦμα, ποὺ πλέον ἐνεργεῖ σέ μᾶς, δηλαδὴ στὴν Ἐκκλησία, φανερώνει σαφέστατα ὅ,τι γιὰ τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα λέχθηκε στὴν Καινή, χωρὶς νὰ ἀλλάζει κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέχθηκαν ἐκεῖ. Βλέπετε πῶς τὸ φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδας καταυγάζει τὴν ἀνθρωπότητα σταδιακά; Μὲ τὶς προσθῆκες ἔχουμε «προόδους» καὶ «προκοπή» στὴ θεία δόξα. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς μαθητὲς τοῦ Κυρίου. Σταδιακὰ δεχτήκανε τὸν φωτισμὸ καὶ προοδευτικὰ καταλάβανε τὴν ἀλήθεια.

Σὲ ἄλλους τὰ λόγια τοῦτα φάνηκαν λογικὰ καὶ σὲ ὅλους περίεργα. Δὲν εἶχε καὶ ὁ Γρηγόριος αὐταπάτες. Ἀνάγκη πάσα νὰ στηρίξει ὅλα αὐτὰ στὴ Γραφή. Καὶ τὸ ἔκανε μὲ σαφήνεια μοναδική, ποὺ δὲν εἶχε ξαναγίνει στὴν Ἐκκλησία:

-Μήν ἀμφιβάλλετε, ἀγαπητοί μου. Τὶς προσθῆκες, γιὰ τὶς ὁποῖες μίλησα, τὶς ὑποσχέθηκε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Θυμηθεῖτε μόνο τί ἔλεγε στοὺς Ἀποστόλους, ὅταν πιὰ ἔφτανε ἡ ὥρα τῶν Ἁγίων παθῶν του. Καὶ τί ἀκριβῶς τοὺς ὑποσχέθηκε; Ὅτι ὅταν φύγει ἀπὸ τὴ γῆ, θὰ τοὺς στείλει τὸν Παράκλητο, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί; Γιὰ νὰ τοὺς ἐνισχύει, νὰ τοὺς παρηγορεῖ. Μὰ καὶ γιὰ ἕναν ἀκόμη λόγο, πολὺ σπουδαῖο.

Ὁ Κύριος τοὺς εἶπε, ὅτι ἔχω κι ἄλλα πολλὰ νὰ σᾶς διδάξω ἀλλὰ τώρα δὲν μπορεῖτε νὰ τὰ καταλάβετε. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ποὺ θὰ στείλω, αὐτὸ θὰ σᾶς διδάξει καὶ θὰ σᾶς φωτίσει. Καὶ θὰ σᾶς ἐξηγήσει, ὅλα ὅσα ἐγώ σᾶς εἶπα. Αὐτὸ θὰ σᾶς ὁδηγήσει σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια (βλέπε Ἰωάννου 14, 25-26 καὶ 12-14). Προσέξτε καλὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου. Ἄφησε τοὺς Ἀποστόλους νὰ καταλάβουν ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ συνεχίσει τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου. Δὲν θὰ παρουσιάσει, ὅμως, διδασκαλία ἀντίθετη ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Θὰ συνεχίσει στὴν ἴδια γραμμὴ θὰ διαφωτίσει ἐκεῖνα ποὺ λέγονται καὶ ἀποκαλύπτονται στὴν Καινὴ Διαθήκη.

Μία λοιπὸν ἀπὸ τὶς διδασκαλίες – ἀλήθειες, ποὺ ὁ Κύριος δὲν εἶπε – ἐπεξήγησε στοὺς Ἀποστόλους, εἶναι ἡ περὶ τῆς θεότητας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτήν μᾶς τὴ δίνει τώρα μὲ τὸ φωτισμὸ Του τὸ ἴδιο τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Μπορεῖ πρόσφατα καὶ ἄλλοι νὰ φωτίστηκαν γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Πνεύματος, μὰ ἐγὼ θὰ τὴν ὁμολογῶ πάντα καὶ

εἶμαι ἕτοιμος νὰ θυσιαστῶ γιὰ αὐτήν, διότι τὴν ἔχω κυριολεκτικὰ μὲ «ἔλλαμψιν» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὸ μὲ ὁδήγησε κι αὐτό μοῦ φανέρωσε τὴ θεότητά του. Γι’ αὐτό, ἀδελφοί μου, κρατῶ τὴ διδασκαλία τούτη ὡς δῶρο θεῖο. Μ’ αὐτὴν ζῶ καὶ μ’ αὐτὴν θὰ πεθάνω δοξάζοντας καὶ προσκυνώντας τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ ἔχουν μία κοινὴ θεότητα.

Τελείωσε τὴν ὁμιλία του γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἔκανε μὲ τὸ παραπάνω τὸ καθῆκον του ὡς διδάσκαλος. Ἠρέμησε. Δυό-τρεῖς ἡμέρες περάσανε γαλήνιες. Κάτι συνέβη, ὅμως, ποὺ δὲν τὸ γνωρίζουμε. Κάποιες συζητήσεις, κάτι ἀντιρρήσεις... καὶ τὴν ἑπόμενη Κυριακὴ ἔκρινε ὅτι πρέπει νὰ ἐπανέλθει στὸ θέμα τῆς θεολογίας. Ποιὸς πρέπει νὰ θεολογεῖ καὶ πότε νὰ θεολογεῖ (Λόγος Κ’).

Ἔτσι ξανατόνισε στὸ Ναὸ τῆς Ἀναστασίας:

-Αλίμονο σὲ ὅποιον θεολογεῖ χωρὶς καθαρότητα καὶ ἄσκηση. Προσπαθῶ καὶ ἐπιθυμία μου εἶναι, νὰ γίνω μέσα μου πεντακάθαρος καθρέφτης, γιὰ νὰ καθρεφτιστεῖ ἐκεῖ ὁ Θεός, ἡ ἀλήθεια.

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε στὸ ἀκροατήριο κάποιον ἰδιώτη, ποὺ χωρὶς φόβο μίλαγε γιὰ ὁποιοδήποτε σημεῖο τῆς ἀλήθειας, σταμάτησε τὸ λόγο καὶ τοῦ εἶπε:

-Θές κάποτε καὶ ἐσὺ νὰ γίνεις θεολόγος, φύλαγε τὶς θεῖες ἐντολές, πορέψου ἐφαρμόζοντας τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου. Καὶ μὴν ξεχνᾶς ποτέ, γιὰ νὰ ζήσεις τὴ θεωρία, θὰ περάσεις ἀπὸ τὴν πράξη. Πρῶτα ἡ ἄσκηση καὶ ἔπειτα ἔρχεται ἡ θεοπτία.

Πηγή: agiazoni.gr